

Mgr. Jitka Goriaux Pelechová, Ph.D.:

Antoine Vitez: Režisér a pedagog

Posudek habilitační práce

Posuzovatel: prof. MgA. Jan Vedral, PhD.

Ke svému habilitačnímu řízení předkládá Mgr. Jitka Pelechová Ph.D. jako další výstup svého trvalého zájmu o problematiku, již sama označuje pojmem „režisérské divadlo“, rozsáhlou studii o jedné z největších osobností evropského divadla druhé poloviny dvacátého století Antoinovi Vitezovi. Záměr, s nímž tuto původní práci předkládá, ještě podporuje rozsáhlým výběrem svých studií a článků již publikovaných nejen v českých, ale i cizojazyčných periodících.

Pokud je mi známo, tato studie o Vitezově režijním a pedagogickém díle přináší do českého odborného diskursu první komplexní a inspirativní portrét a reflexi divadelnického přínosu zde dosud zcela nedostatečně reflektované osobnosti. Autorka svou práci bohatě dotuje fakty a citacemi jednak ze studia Vitezových článků, manifestů a publikovaných rozhovorů s ním, jednak také z komparace rozsáhlé frankofonní literatury věnované Vitezově tvorbě. Opírá se rovněž o vlastní analýzy dostupných filmových záznamů Vitezovy práce. Při systematicky utříděném, přehledném a čtivém portrétování zkoumané osobnosti vychází přitom, právem, z předpokladu české nevysoké orientovanosti ve francouzském divadle a jeho kontextech; habilitantčin výklad je proto rovněž pedagogicky přínosný a osvětlující řadu skutečností a souvislostí, nezbytných k jeho pochopení.

V pozici zaujatého čtenáře, který se ovšem nemohl opřít o svou jakkoli důkladnější znalost Vitezova divadla, s výjimkou četby řídkých a neuspořádaných v češtině publikovaných recenzí a odkazů, jsem byl i já jako hodnotitel práce. Nemohu tedy vznášet případné námitky (byly-li by ovšem vůbec věcné) k obsahu textu. Mohu snad však konstatovat ty jeho kvality, které lze posoudit i bez zmíněné znalosti.

Jitka Goriaux Pelechová píše a přednáší o tvorbě režisérů po celou svou dosavadní teatrologickou a pedagogickou praxi s takovým vnitřním pochopením pro problematiku scéničnosti a dramatičnosti, které je v kontextu produkce jejich generačních teatrologických souputníků naprosto výjimečné. Mohu to dosvědčit, a berte to, prosím, jako další podporu jejího habilitačního úsilí, z roční pedagogické spolupráce, kdy jsme společně vedli seminář zabývající se moderní a postmoderní inscenací (a postavením dramatu a textu v tzv. postdramatickém divadle.) Teoretizující divadelní praktik, za kterého se pokládám, by habilitantku mohl podezírat z toho, že k onomu hlubinnému porozumění praxi dospěla vlastní inscenační zkušeností. Tu však, jak ostatně dobře víme i z habilitačních řízení praktiků, přesahuje autorčina schopnost zobecňující odstupu a pojmového a metodologického uchopení reflexe divadelnického tvůrčího aktu. Tato schopnost porozumění a současně zobecnění je přirozeným a jedinečným talentem Jitky Goriaux Pelechové, kultivovaným kromě evidentního zájmu a důkladného a soustavného studia současného divadla také dlouhodobým dialogem s režisérem Thomasem Ostermeierem, o kterém vydala vynikající monografii, či překladatelským obcováním s divadelní esejistikou Georga Banu. Proto Pelechová přemýšlí a svědčí ve svých textech o divadle a režijní práci odborně, poučeně, poučně, nikoli však ostentativně „vědeckoidně“.

Habilitantčina Vitezovská studie, či už spíše monografie, věnuje první část vylíčení režisérovy osobnosti, jejího utváření a zrání, vlivu ruského herectví a brechtovské inscenace na jeho vlastní jedinečný herecký a režijní rukopis. Ve svižném a přehledném, zbytečnými detaily nezatěžovaném,

ale současně nezjednodušujícím výkladu projdeme dobře periodizované kapitoly ohromující kariéry původně divadelnického outsidera, který se stal jednou z nejvýznamnějších kulturních osobností Mitterandovy Francie. Ve druhé části analyzuje a porovnává habilitantka tři Vitezovy inscenace Sofoklovy Elektry. Zde osvědčuje svou schopnost analytickým popisem zpřítomnit čtenáři podstatné rysy jednotlivých inscenací, jejich dramaturgických, scénografických a hereckých řešení a naplnění, a přitom současně interpretovat inscenaci jako jedinečné režisérovo řešení tematizující dobové obsahové souvislosti a respektující dané (a ve všech třech případech velmi rozdílné) provozní možnosti.

Pro potřeby pedagogické práce je podstatná třetí kapitola, která je věnována Vitezovu soustavnému pedagogizování na různých divadelnických školách, kde nejen učil, ale jejichž pedagogické zaměření a obsah a metodiku výuky významně určoval. Dvoudomost jeho pedagogické metody, vycházející jednak z interpretace kanonizovaných textů, jednak z postupů u nás spojovaných s autorským divadlem, je pro nás inspirující i díky tomu, že Pelechová Goriaux některé Vitezovy lekce podrobněji popisuje a analyzuje.

Nejen pro mě jako profesí dramaturga, ale i pro habilitantku, napojenou vlastní empirií na německé divadlo, je jistě poněkud traumatizující Vitezův vyhraněně negativní postoj k dramaturgii, kterou, pod vlivem praxe (myslím ovšem shodně jako autorka ne zcela dobře pochopené) východoněmeckého divadla sedmdesátých a osmdesátých let považuje režisér za ideologický dozor. Tomu – a polemice s Vitezovými kategorickými názory – je věnována čtvrtá, svým způsobem již nadbytečná, ale pro nás, pokračovatele osvícenských idejí, naopak důležitá část práce.

Význam habilitační práce ještě zvyšuje skutečnost, že se v ní v českém překladu poprvé objevuje celá řada obsažných a významných citací Vitezových inspirujících názorů.

Ocenil jsem už čtivost a přehlednost textu, to, že autorka uměle nepřifukuje svou odbornost nadužíváním vědeckoidního pytydepe. Považuji ale za důležité upozornit na výjimečnou citlivost Jitky Pelechové Goriaux v užívání mateřštiny. Slovník, jímž je schopna popsat například herecký výkon, je bohatý, barvitý, metaforický a většinou se autorce daří vyhnout se frázím a klišé. Cit pro mateřštinu osvědčila výjimečně už jako překladatelka esejů Georga Banu ve svazku Nepodrobený herec. I v dnešním slovesném provozu je habilitantčina teatrologická čeština výjimečným jevem. Spolu s tím je třeba zmínit a ocenit, že Jitka Goriaux Pelechová je jazykově skutečně evropsky disponovaná, nejenže také publikuje v němčině, francouzštině a angličtině, ale dokonce překládá Ostermeierovy německé texty pro francouzská vydání. Klobouk dolů.

Předložená habilitační práce dosvědčuje, že všechny kompetence nezbytné pro habilitaci docentem má Mgr. Jitka Pelechová Goriaux v míře více než vrchovaté. Doporučuji tedy s dobrým svědomím a naprostou jistotou, aby na základě Vitezovské studie, vlastní pedagogické práce a další rozsáhlé publikační činnosti byla habilitantka pozvána k přednesení přednášky a po rozpravě o ní jmenována docentkou v oboru dramatická umění.

V Praze 27. října 2019

Prof. MgA. Jan Vedral, PhD.